

jazykovité květy samičí, bílé nebo žluté; květy terče trubkovité, oboupohlavné, žluté. Nažky z okrajových květů i z květů terče jsou podobné, se 3–10 žebry, žebra málo vystouplá, se slizovými buňkami, bez sekrečních nádržek; na vrcholu nažek je kališní lem. Rod má asi 9 druhů, převážně v horách Evropy, jeden v Maroku. K nejčastěji pěstovaným druhům patří kopretinka alpská, *Leucanthemopsis alpina* (L.) HEYWOOD An. Inst. Bot. Cavanniles 32/2:182, 1975. Jsou to trsnaté nebo plazivé, roztr. chlupaté byliny s vícehlavým oděnkem. Lodyhy jsou vystoupavé nebo přímé, (3–)5–12(–17) cm dl., řídce olistěné. Přizemní listy hustě nahloučené, v obrysu obvejčité nebo kopisťovité, peřenosečné v čárkovité úkrojky, čepele 18–40 mm dl., 5–11 mm šir., listy květonosných lodyh podlouhlé až čárkovité, 3laločné i celokrajné. Úbory před rozkvetem nicí, ca 2–4 cm v průměru, zákrov polokulovitý, 3–4 řadý, zákrovní listeny černě lemované. Okrajové jazykovité květy bílé. Nažky s kališním lemem ne-

pravidelným, úzkým. VII–VIII. Hkf. Entomogam. V rámci tohoto cytologicky ($2n = 18, 36, 54$) i morfologicky variabilního druhu s rozsáhlým areálem od Karpat a Balkánu přes Alpy a Apeniny až do Pyrenejí a stf. Španělska se v současné době rozlišují několik drobných druhů nebo poddruhů navzájem morfologicky si velmi podobných – např. diploidní *Leucanthemopsis tatrae* (VIERH.) HOLUB, kopretinka tatranská rostoucí v subalpínském až subniválním stupni Západních, Nízkých, Vysokých a Belianských Tater. Bez podrobnějšího cytologického výzkumu nelze jednoznačně stanovit, ke kterým z těchto taxonů u nás pěstované rostliny náležejí. Ojediněle zplanění není vyloučené.

Občas se pěstuje *Leucanthemopsis pallida* (MILL.) HEYWOOD, bylina často bělavě vlnatá s listy většinou úzce kopisťovitými, členěnými ve 3–7 kopinatých laloků. Jazykovité květy jsou žluté nebo bílé s bázi žlutou či načervenalou. Pochází z hor stf. a v. Španělska.

29. *Argyranthemum* SCHULTZ BIP. – kopretinovec *)

Argyranthemum WEBB ex SCHULTZ BIPONTINUS in WEBB et BERTHELOT Hist. Nat. Iles Canaries 3(2, 2): 258, 1844. – Syn.: *Chrysanthemum* L. Sp. Pl. 887, 1753, p. p.

Lit.: HUMPHRIES C. J. (1976): A revision of the Macaronesian genus *Argyranthemum* Webb ex Schultz Bip. Bull. Brit. Mus. Natur. Hist. Bot. 5/4:1–240. – JUNGBAUER J. (1996): *Argyranthemum lemsii* – eine ungewöhnliche Strauch-margerite. Gartenbau 5/8:44–45. – FRANCISCO-ORTEGA J. et al. (1997): Molecular evidence for a Mediterranean origin of the Macaronesian endemic genus *Argyranthemum*. Amer. J. Bot. 84:1595–1613. – ZELENÝ V. (2003): Kopretinovec. Zahrádkář 35/7:21.

Polokeře 20–150 cm vys. Lodyhy poléhavé, vystoupavé nebo vzpřímené. Listy střídavé, řapíkaté, zpravidla peřeně členěné, řidčeji celistvé. Úbory dl. stopkaté (stopky vzpřímené), v řídkém chocholíku; zákrov polokulovitý, 3–4řadý, zákrovní listeny bylinné; lůžko úboru kuželovité, lysé, bez plevek. Okrajové jazykovité květy samičí, s ligulou bílou, žlutou nebo růžovou; květy terče trubkovité, oboupohlavné, s korunou řídce žláznatou, žlutou nebo tmavočervenou; čnělka na bázi rozšířená, blizna dvouramenná. Nažky z jazykovitých květů trojboké, s 1–3 křídly, nebo číhovitě, nažky z květů terče obkuželovité, oblé nebo 4hranné, někdy s 1–2 křídly; lem na vrcholu obou typů nažek vyvinut nebo chybí. – 24 endemických druhů v Makaronésii (Madeira, ostrovy Ilhas Selvagens, Kanárské ostrovy). Některé z nich a jejich kříženci se pěstují pro okrasu na celém světě. – Entomogam. Anemochor.

Poznámka: Nové práce využívající moderních molekulárních metod (např. FRANCISCO-ORTEGA et al. 1997) dokazují monofyletický původ endemického makaronéského rodu *Argyranthemum*, jemuž nejbliže příbuzné jsou rody *Glebionis* CASS., zvláště *G. coronaria* (L.) SPACH, a rody *Ismelia* CASS. a *Heteranthemis* SCHOTT. Rod *Argyranthemum* se od rodu *Glebionis* odlišuje především polokeřovitým charakterem a monosporickým zárodečným vakem.

1. *Argyranthemum frutescens* (L.) SCHULTZ BIP. – kopretinovec dřevnatý

Argyranthemum frutescens (LINNAEUS) SCHULTZ BIPONTINUS in WEBB et BERTHELOT Hist. Nat. Iles Canaries 3(2, 2):264, 1844. – Syn.: *Chrysanthemum frutescens* L. Sp. Pl. 887, 1753. – *Pyrethrum frutescens* (L.) GAERTNER Fruct. Sem. Pl. 2:431, 1791. – *Matricaria frutescens* (L.) DESR. in LAM. Encycl. 3:730, 1792.

Exsikáty: Extra fines: BORNMÜLLER Pl. Exs. Canar., no 814, 2472.

Polokeře (20–)30–60(–120) cm vys., lysé nebo řídce chlupaté. Lodyhy vystoupavé nebo

vzpřímené, větvené, jemně rýhované. Listy často hustě sblížené, v obrysu obvejčité až čárkovitě kopinaté, (3,2–)5,0–8,0(–12,0) cm dl., (1,3–)2,5–4,0(–6,0) cm šir., 1–2× peřenosečné v šir. čárkovité až čárkovitě kopinaté, nepravidelně pilovité dužnaté úkrojky směřující ke špičce listu v úhlu asi 45°. Úbory 3–6 cm v průměru, dl. stopkaté, vonné, v počtu až 30 skládající řídké chocholičnaté listenaté květenství; zákrov asi 6–13 mm šir., vnější zákrovní listeny trojúhelníkovité, vnitřní šir. kopinaté, bylinné, kýlnaté, s téměř bezbarvým suchomázdřivým lemem. Okrajové

*) Zpracoval V. Zelený

jazykovité květy samičí, fertilní, ligula úzce eliptická až podlouhlá, 1,3–2,8 cm dl., bílá nebo růžová; květy terče trubkovité, oboupohlavné, žluté. Nažky z jazykovitých květů asi 3–5 mm dl., 3boké, na bocích a na vnitřní straně křídlaté; nažky z květů terče obkuželovité, ze stran smáčklé nebo oblé, nepravidelně žebernaté, s 1 křídlem, ca 2,5–4,0 mm dl.; lem na vrcholu všech nažek úzký, dřipený nebo chybí. VI–X (v našem klimatu).

$2n = 18$ (extra fines)

Pochází z Kanárských ostrovů (Tenerife, Gran Canaria, Gomera, El Hierro), kde roste v pobřežním pásu asi do 750 m n. m. Je velmi proměnlivý, monograf rodu HUMPHRIES (1976) rozlišuje 7 subspecií. Šlechtěním bylo dosaženo

zmnožení počtu řad jazykovitých květů (poloplné úbory) či prodloužení koruny trubkovitých květů (plné úbory, tzv. sasankovité). U nás se nyní běžně vysazuje jako volně pěstovaná letnička nebo do větších přenosných nádob (mobilní zeřeň), lze ho však udržovat řadu let ve studeném skleníku či v jiném chladném a světlém prostoru, kde může kvést i celý rok. Je vyšlechtěno mnoho kultivarů, např. 'Floribunda' (s úbory plnými), 'Étoile d'Or' (žlutě kvetoucí), 'Mary Wootton' (úbory plné, koruny květů terče růžové, liguly bílé), 'Annie Petite' (zakrslý). Ke křížení a šlechtění se začínají využívat i jiné druhy rodu, např. *A. lemsii* HUMPHRIES z ostrova Tenerife a *A. maderense* (D. DON) HUMPHRIES z ostrova Lanzarote se žlutými ligulami.

30. *Leucanthemella* TZVEL. – luhovnice *)

Leucanthemella TZVELEV in KOMAROV Fl. SSSR 26:137, 1961.

Lit.: VOPRAVIL B. (1952): Několik zajímavých rostlin ze Soběslavska. Čs. Bot. Listy 5:76–77. – SLAVÍK B. (1993): *Leucanthemella serotina* (Asteraceae), ein pannonisch-danubialer Endemit. Preslia 65:293–302.

Vytrvalé byliny s dlouhými větvenými oddenky. Lodyhy přímé, jednoduché nebo řídce větvené. Listy střídavé, přisedlé, celistvé, pilovité nebo celokrajné. Úbory jednotlivé nebo v chudokvětých chocholících; zákrov 2–3řadý, lůžko úboru téměř polokulovité, bez plevek, lysé. Okrajové květy jazykovité, samičí, sterilní; květy terče trubkovité, oboupohlavné. Nažky ± válcovité, s 8–12 žebry, žebra výrazná, bez slizových buněk, na vrcholu nažky splývající v zoubkatý lem; kališní lem chybí. – 2 druhy, jeden v jv. Evropě, druhý ve v. Asii. – Entomogam. Anemochor.

1. *Leucanthemella serotina* (L.) TZVEL. – luhovnice pozdní

Leucanthemella serotina (LINNAEUS) TZVELEV in KOMAROV Fl. SSSR 26:139, 1961. – Syn.: *Chrysanthemum serotinum* L. Sp. Pl. 888, 1753. – *Pyrethrum serotinum* (L.) MOENCH Meth. Suppl. 246, 1802. – *P. uliginosum* W. et K. in WILLD. Sp. Pl. 3:2152, 1803. – *Chrysanthemum uliginosum* (W. et K.) PERS. Syn. Pl. 2:460, 1807. – *Leucanthemum serotinum* (L.) STANKOV in STANKOV et TALIEV Opred. Vysš. Rast. Evrop. Části SSSR 630, 1949.

Exsikáty: Extra fines: Fl. Exs. Herb. Inst. Bot. Univ. Carol., no 68. – Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 751. – Fl. Rom. Exs., no 1397a, b. – Herb. Fl. Ross., no 1367.

Byliny s dlouhým větveným oddenkem. Lodyhy (30–)60–90(–200) cm dl., tuhé, hustě olistěné, řídce kadeřavě chlupaté a žláznaté, chlupy jednoduché i dvouramenné, žlázky téměř přisedlé. Listy přisedlé, úzce kosočtverečně podlouhlé, (6,0–)6,5–8,0(–8,5) cm dl., (1,0–)1,2–1,8(–2,0) cm šir., špičaté, hrubě oddáleně ostře pilovité, na bázi se 2 čárkovitými úkrojky („ouška“), hustě žláznatě tečkované, nevonné; dol. listy v době květu odumřelé. Úbory ca 4,5–6,5 cm v průměru;

zákrovní listeny trojúhelníkovité, suchomázdřitě lemované, s lemem hnědým, na okraji bezbarvým. Okrajové jazykovité květy s ligulou bílou, ca 15–25 mm dl.; květy terče trubkovité, žluté, s nitkami tyčinek v hor. části mírně rozšířenými. Nažky ca 2–3 mm dl. VIII–X. Hkf.

$2n = 18$ (extra fines)

Druh se ojedinele pěstuje pro okrasu, např. kultivar 'Herbststern' s mnoha velkými úbory s dlouhými bílými okrajovými paprskujícími květy. Je zajímavý pozdním vykvétáním.

Luhovnice pozdní má velmi specifický areál, patří k panonsko-dunajským endemitům provázejícím toky velkých řek a jejich přítoků. Roste na Slovensku v Podunajské nížině a v Potisí, v přilehlé části Zakarpatské Ukrajiny, v Maďarsku, Chorvatsku, Srbsku a Rumunsku. Našemu území nejbližší přirozený výskyt je v Šúru u Sv. Juru poblíž Bratislavy. Údaj o výskytu u Soběslavi (VOPRAVIL 1952) je asi mylný. – Mapy: SLAVÍK 1993:294 (areál), 297 (Slovensko a přilehlé území).

*) Zpracoval V. Zelený